

Nushası 10 kuruş

Senelik abonası
100 kuruş.

Posta ücreti 40 Para

Posta ücreti 10 kuruş

Istanbul

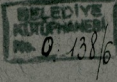
Şehremaneti Mecmuası

[Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır]

Sene : 6

Teşrinievel 1929

Sayı : 62

İÇİNDEKİ YAZILAR

Sayfa

51	Bir temenni	A. Suat
54	Hamburgta Barmbek hastanesi .. Resim .. Ahmet Nevzat	
64	Sevil Kongresi	Mütercimi : Kemal Ragıp
74	Yeni Belediye kanunu	

Istanbul
Şehremaneti Matbaası
1929

Beynelmilel Şehirler birliğinin dördüncü Belediye kongrası

Müzakerat hakkında notlar

(61 inci sayıdan devam)

Terceme eden :
Kemal Ragıp

olunmuştu ki kongre müzakeratına bu sūaller güzel zeminler teşkil etmiş ve herkes ne gibi sūaller sorabileceğini ve ne suretle münakaşa edileceğini kolaylıkla anlayabilmişti . bu sūal ve izahnameler ehemmiyetle kayda şayan olduğu için bu makalede bulundurulmakta ihmal edilmedi .

1 - (Belediyelerin maliyesi - menbalar)

Umumi raporu yazan müsyü [Vibovvibaut bu rapordan mülhem olarak bir sual silsilesi halinde, esash noktaları işaret ettiler ki bu noktalar bilhassa dikkati celbetmeğe layıktır.

« L'ntérêêt municipale - Beledimnfetler » mes'elesini mütalâa ve tetkik vazifesile mükellef olan «beynelmilel şehirler ittihadının kongresi » akalliyete karşı ekseriyetle kararlar vermekten ictinap eder.

Bununla beraber, sual halinde ortaya atılmış olan mes'elelerin , gene kendi tevlit ettikleri münakaşalarla tecelli ve tezahür etmeleri pek mühimdir.

Sualler, ayrı ayrı müzakere ve münakaşaya meydan bırakmayacak surette müteaddit olduğu için bunların arasından münakaşa ve müzakereye değer bir mevzu olabilecek mahiyette olan bazılarının seçilip ayrılması daha müraccah

ve mühim görüldüğü gibi bu vesile ile her milletten kendi görüş tarzını ifade için bir hatip tayin etmeside temenniye layık adolunmuştur

Münakaşa için bilhassa teklif olunan sualler

1 — Belediyelerin bilhassa kendi mali idareleri hususunda haiz olmaları icabeden muhtariyetin derecesi nedir ?.

2 — Halka taallük eden işlerin görülməsi için belediyelerin masarifinden hangileri, negibi şerait altında hükümet tarafından deruhte edilmelidir.

3 — Belediyelerin vergi cibayet tarzının doğrudan doğruya tek bir vergi almak suretile ve yahut buna yakın bir şekilde tahtit edilmesi şayanı arzu mudur?..

4 — Yoksa vergilerin tenevvüü mü tercih etmek lazımdır?..

Rapordan çıkan sualler

Beynelmilel şehirler ittihadı, şunumdeyi kendisine esas ittihaz etmiştir:

(Belediye) halkın hayatında doğrudan doğruya bir uzuvdur ve şehircilik çerçevesinde bütün azasının menafisine hadim olan umumi işleri yapmak, müesseseleri te'sis ve tedvir etmekle muvazzaf ve buna selâhiyettardır.

Bu umdeden çıkan neticeye göre: Belediyelere verilecek selâhiyet, kendilerine tahmil olunan muazzam vezaifi ifaya imkân bırakacak mahiyette bulunmalıdır.

Bu esas prensipten ilham alınacak olursa aşağıdaki hususatta belediyelerin uhtesine düşmesi icap eden muhtariyetin derecesi nedir:

A — Mali idare?.

B — Kendi masarifi hakkında karar?..

C — Toplayacağı vergilerin cins ve nev'ine ait olduğu kadar onların ehemmiyeti hususunda karar?.

D — Uzun vadeli istikrazlar aktedebilmek selahiyeti.

Gene aşağıdaki hususlarda müdahale edebilmek üzere, kanun tarafından tayin edilen yüksek bir kuvvetin, mafevk bir merciin vasayetini belediyelere kabul ettirmek için sebepler vermiştir.

Gerek belediyenin bütçesine ait muhtariyeti hakkında olsun...

Gerek uzun vadeli istikrazlar aktetmek hususundaki imtiyazı hakkında olsun..

Mafevk merciin âdi masarifle âdi varidat arasında bir bütçe müvazenesini kontoroldan daha fazla bir mürakabe talebinde bulunması yukarıda kabul edilen prensibe nazaran uygun addolunabilecekmidir?.

Cibayet olunacak vergi miktarının tesbiti hususunun da belediyeye tam bir muhtariyet verildiği takdirde vergi cins ve nevilerinin belediye tarafından intihabı hakkında bir kanunu mahsusla tahdidi lâzımdır?.

Eğer uzun vadeli istikraz taahhüdatında, mafevk bir mürakabenin lüzumu kabul edilecek olursa bu mürakabe rehber olabilecek prensipler nedir?.

Mürakabe hey'eti, yapılacak istikraz miktarının - o istikrazın ifası müddetince - belediyenin yaşaması için haki-katen faideli bir eser teşkil eden masarifi istilzam etmesini ve bu istikrazın ifası ve faiz mesaili hakkında belediye bütçesinin tedbir ittihaz etmesini temin etmekle iktifa etmelidir?.

Uzun vadeli bir istikrazın tatbiki, belediye tarafından taahhüt edilen bu uzun vadeli istikraz mürettebatının varidat bütçesinde muayyen bir yüzdeyi (bir kısmı) - Quotité tecavüz etmemesi gibi bir şarta vabeste bulunması belediye bütçesindeki muhtoriyetle kabili telif midir?..

..
II

Belediyelerin, kendilerine terettüp eden işlerin tayin ettiği bir had dahilinde, mali bir muhtariyete malik olmaları kabul edildiğine nazaran hükûmetle belediye arasındaki mali münasebetler neden ibaret olmalıdır?..

Halkın idaresinde merkezi bir uzuv olan (organe centeal de la vie publique) hükûmetin vezâifinden şu netice çıkar ki:

Milletin müşterek menafîi tarafından gösterilen bütün işgalât yalnız hükûmete terettüp ve teveccüh eder.

Şurası da bir vaki'dir ki: Hükûmet, milletin idaresi için yaptığı icraatına hadim olan kanunların tatbiki sahasında, belediyenin de iştirakinden istiane etmeye mecburdur.

Fakat bu vakıa, millete taallük eden işlerden tevellüt eden ve her vatandaşın sakın olduğu yerlerin müstakillen ahvali mahaliyesinden dolayı kendilerini alâkadar etmesi lâzım gelen masarifin - millet işlerinde merkezi bir uzuv sıfatile -

Hükûmete terettüp ve teveccüh etmesini icap eden mantıkla taaruz etmez.

Milletin hey'eti umumiyesi için mühim addolunması icap eden ve bundan dolayı da intaç edeceği masarifi hükûmete terettüp eden hangi işlerin mevcut olabileceğini ayrı ayrı her millet için tesbit etmek esasatı üzerinde bir prensip kurmak hemen hemen mümkün görülememektedir.

Bir milletin, siyasi müesseselerinin nev'i ve mahiyeti o milletin iktisadi hayatının şekil ve tarzı ve o milletin tarihi, hükûmetle belediye arasındaki münasebetleri tayin edecek başlıca anasırı teşkil eder ve bütün bu mühtelif nokatı nazar aynen mali noktai nazardır.

Milletin hey'eti mecmuasını alâkadâr eden umumî işlerin hükûmete terettüp ve teveccüh ettiği kabul edilecek olursa bundan şu netice istihraç olunur ki bir çok memleketlerde Adliye, polis, sıbhattı umumiye, maarif ve milletin hayatına mütâallik münakalât yolları için icab eden masarifi, hükûmet kendi uhtesine almaya mecburdur ve bu tadat olunan mevat, daha ziyade tevsî ve teşmil olunmaya müstehtir.

Bazı memleketler için, işlenilmeyen topraklar hakkında hükûmetin müdahalesi ve fukaraya muavenet hususunda hükûmet tarafından kısmen vaki olan müdahale gibi hususat ilâve edilebilir.

Bundan çıkan neticeye göre: Milletin menfaati için lüzumu muhakkak ve mühim olan icraat hususunda, hükûmetin delegesi sıfatile belediyenin yaptığı işlere ait masarifi, hükûmet kendi uhtesine almaya mecburdur.

Bu böylece kabul edilince ortaya bir kaç sual çıkar: Menafii umumiye müteallik icraat için belediye tarafından ihtiyar olunan masarifin yekûnunu hü-

kûmetin her hal ve kârda kendi uhtesine almasını arzu etmek icabeder mi?

Bazı belediyelerin bu hususta haiz olabilecekleri hususi vaziyetlerine nazaran, milli kanunlarla tayin edilen bu icraatın her belediyeğe göre başka başka olabileceği bir kaziye olduğuna göre, yukarıda mevzuu bahs olan icraat için hükûmetin deruhte edeceği masarifi tahdit etmesinde halkın idaresi için bir mefaat varınıdır?

Şehircilik için bir faide gördükleri ahvalde belediyelerin bu masraf hududunu - kendi hesaplarına - tecavüz edebilmelerine dair kendilerine serbesti bahşedebilir mi?

Umumî işlere mütâallik icraat için belediyelerin ihtiyar edecekleri masarifin hükûmet tarafından tesviyesi bir prensip olarak kabul edilirse:

Belediyenin, ihtiyari zarurî olmayan ve başka bir mahiyet arzeden diğer masarifine iştirak etmiş olmak için, hükûmetin muntazaman belediyeğe nakdi muavenette bulunmama mahal var mıdır?

Bu sual evet cevabı verildiği takdirde: O nakdi muavenet miktarının bir kanunla tespit edilmesi lâzım mıdır? Yoksa kanunla bunun hudutlarını göstermek mi sayarı tercih olmalıdır.

Hükûmetle belediye arasında teessüs eden mali münasebetler, belediye vergilerinin cibayet sisteminde bir esas olmalıdır.

Her memlekette hükûmetle belediye arasındaki mali münasebetler, şehirciliğe ait masariften büyük bir kısmını, kendi kendine kapamak himmetini belediyelere bırakmaktadır.

İhtiyari icabeden masarifi kapatmak için belediyelerin kabul ettikleri vergi

sistemleri (Les systémes de taseation) çok muhtelifdir. Unanîmiyetle belediyeler, bu hususta gayrı mahtut bir sistem intihap etmemişlerdir.

Bir çok memleketlerin kanunu, belediyelerin cibayet etmek selâhiyetine malik oldukları muhtelif cins vergileri, Bir kısmını tayin etmektedir.

Muhtelif memleketlerde, varidat bütçesini besleyen vergilerden başka daha ne gibi menabîin mevcut olduğunu umumi raporumuz göstermektedir. Sınai işler bazı memleketlerde pek ehemmiyetli bir surette temin ettikleri menafîin diğer bazı memleketlerde ve bilhassa bir çok büyük şehirlerde oldukça mühim bir raddeye yükseldiğini de işaret ettik.

Sınai işlerden mütevellit olup vergi nev'inden tamamen farklı bir menba olan bu menafîin iradeleri, belediyelerin masarifini kapatmak için toplayacakları miktardan az olarak zuhur eder.

Belediyelerin menabîi maliyelerinin mahiyeti ve sistemi hakkında umumi raporun yaptığı tetkikat neticesinde bazı suallerin iradı icap ediyor.

Belediye tarafından vakı olan istihsalâ için kabul edilecek tarifenin gene belediyenin ruhsatı ile işleyen hususi şirketlerin istihsalâtı üzerine mevzu fiatlara nispetle müsteblik için daha ucuz olması bir kaziye olarak kabul edildiğine nazaran: Belediyenin sınai işlerden bir kâr temin etmesinde şehirciliğin ruh ve manasına uygun bir unsur var mıdır?

Böyle bir unsur mevcut olmadığı takdirde: tarifelere göre elde bu nevi menabia şayamarzu nazarile bakmak kabil midir? O sureile ki belediyenin, sınai işler vadisindeki faaliyeti bu noktai nazardan teşvik edilsin?..

Belediyenin vergi cibayet sisteminin tek bir vergi almak suretile tahdit edilmesine ve yahut buna yaklaşmasına şayamı arzu nazarile bakmak icabeder mi?

Yahut, belediye vergi cibayet sisteminin, muhtelif cinsten vergilerle tenevvü etmesini daha müreccah diye kabul etmek mi lazımdır?..

vatandaşların hey'eti umumîyesinin veya yahut hey'eti mecmuasına yakın bir kitlenin varidat menabîine göre hakiki bir vergi istemeyi mümkün kıldığı için belediye vergilerinin tenevvüünü gösteren biri vergi sistemi tavsiye edilebilir mi?

Böyle bir vergi sistemi şayamı arzu olarak kabul edildiğine nazaran vergilerin bu suretle tenevvüü arasında bunlardan birisinin vergi cibayet sisteminin mihrverini teşkil edecek esash bir vergi tarzında telâkki edilebilmesini tavsiye etmek icabeder mi?..

Bu esash verginin (Impôt fondateur) gerek bütçenin teavüzünün temin için ve gerek belediyelerin kendi masraf bütçelerile varidat menbalarındaki mutlak muhtariyetlerini muhafaza edebilmeleri için elzem olan ve alınacak vergilerin azalıp çoğalmasına müsait olacak surette alestikiyeti haiz bulunan anasır lazımiyeti ihtiva etmesi icabeder mi?..

Belediyelerin varidat menbalarındaki vergi cibayet sisteminin, kazanç ile mütenasip bir belediye vergisi alınması sayesinde mütezayit bir mahiyet arzemesi şayamı tavsiye midir?..

Bu nevi vergilerde böyle mütezayit bir şekil ve mahiyeti kabul ederken vatandaşların hemen cümlesinin belediye varidatına iştirake mecbur edecek surette bir tezayüt usulünü koymak şayamı arzu ve mümkün müdür?..

Belediyelerin vergi cibayet sisteminde mütezayit bir unsur konulmasına şayamı

arzu nazarile bakılacak olursa kazancile mepsuten mütezayit bir vergi sistemine temamille ve mukabil olarak belediyelerin umum menabii varidatındaki en mühim vergiyi istihlak üzerine tarhetmek suretile tahdit eylemek icabeder mi?..

Hükümet vergilerine kesir munzam suretile alınacak vergiler yerine doğrudan doğruya belediyelere has vergiler almak tarzını belediyelerin tercih etmesine mahal varmıdır?..

« Belediyelerin kendilerine mahsus vergi almaları, ekseriya belediyelerin iktisadi usullerine daha eyi tatbik edilebilir; halbuki hükümet vergileri böyle bir men'eat arzetmez. » tarzındaki noktai nazar böyle bir tercihi tevhit edebilir.

Eger belediye, Hükümet vergilerinin küsuratı munzaması üzerinden alınacak hisselerden istianeye mecbur olacak olursa faaliyeti belediyenin menfaati iktizasından olarak bu küsuratı munzamanın vasıl olacağı yekûn hakkında belediyelere bir hudut çizilmesini talep etmek icabeder mi?..

Eğer belediye, kazancile mepsuten mütenasip bir vergi suretinde bir varidat menbaı veya esash bir menbaı mali bulunacak olursa bu hususta âli bir kuvvetin (veto) itiraz hakkını haiz olabilmesini kabul etmek icabeder mi?..

Bu Veto, tezyadün fenni tanzim ve tertibinden başka sebepler ve gene bu neviden başka unsurlar üzerine istinat edebilir mi?.. ve bu mütezayit verginin matlup olan miktarını tespit hususunda belediyenin kuvvet ve muhtariyetine her hususta hürmet etmeye mecbur mudur?..

— III —

Belediye tarafından kabul edilecek bütçe siyasetinin, şehirciliğin hayatı ve temadisi noktai nazarından haiz olduğu

ehemmiyet bazı mülâhazata ve bazı sualler iradına sebebiyet vermektedir:

Surası kayda lâyıktır ki bütün belediye bütçeleri önüne geçilemeyecek bir surette - kararsızlıkları, tahavvülleri, muayyeniyatsızlıkları ihtiva etmektedir.

Bütçe, müteallik olduğu senei malîyenin iptidasından bir kaç ay evvel meydana çıkarılmış olmalıdır. Bütçenin ilharı ve belediye meclisine sevkı sırasında tahmin edilenden başka bir takım menabi mümkün, gerek o ilhar ayları ve gerek o bütçenin müteallik olduğu sene esnasında meydana çıkabilir. İşte bu vakıaya bakarak:

Bütçenin müvazenesi için icabeden elastiki anasırı arzeden esash vergilerin tespiti bütçenin kabul edileceği en son zamana kadar tehir edilsin...

Diye bir neticeye varmak icabeder mi? ka'ti bir bütçe « Un budget exact » denilen şeye vasıl olabilmek için her mevkiin melluz olan aşgari masarifi amübremeleri ile ümit edebilecekleri azami hasılatı tayin etmeleri hususunda gayret etmek belediye idarecileri için şayanı arzu mudur?..

Yoksa: Bir senelik devrei maliyedeki hasılat fazlasının soradan tahaddüs eden icraat ile mütenasip olması bir esas olarak kabul edildiğine nazaran: Devre esnasında nahoş bir vaziyet hadis olduğu takdirde bütçe muvazenesi için müsait bazı ihtiyatlar bırakmak suretile her ilki nevi bütçenin takdiri hususunda makul bir derece kabul etmek mi belediye idarecileri için şayanı tercihtir?..

Belediyelerin bütçe siyasetindeki tedabir mafevk bir kuvvetin belediye bütçeleri üzerindeki mürakabesinin ehemmiyetini aşgari dereceye tenzile matuf olduğu ve buda belediyelerin muhtariyeti maliyeleri noktai nazarından şayanı arzu görüldüğü

için bu son ahval tavsiyeye layık addolunabilir mi ? ...

Gene bu ihtiyatı usul , bir devrei malivenin intehasından sonra meydana çıkan bütçe açıklarının , şehirciliğin in - kışafına tehlikeye koyması dolayısıyla de sayımı tavsiye addolunabilir mi ? ..

Belediyelerin iktisadi faaliyeti

Raporlardan çıkan sualler

1 — Belediyelerin faaliyeti iktisadiyesindeki içtimai unsur ile sarih ve kanuni esaslar arasında bir münasebet mevcuttur . Kanuni esaslar , belediyelerin faaliyeti iktisadiyesinin kıymet ve lüz nu hakkında ekseriyeti ehalinin efkârına umumiyetle makes olur .

Ahkâmı kanuniye , bu faaliyetin mahinyeti veşumülü üzerinde pek kuvvetli bir nüfuz icra eder ; fakat bu nüfuz mania tarzında değildir . Hemen her yerde belediyeler , hukuku umumiyenin uzviyet ve aleti olurlar . Salâhiyetlerinin hey'eti mecmuasında istifade ettikleri zamanlarda bu , kendi faaliyeti iktisadiyeleri üzerinde hüsnü suretle müessir ve nâfiz olur . Fakat belediyelerin iktisadi muamelâtının icrası için bir mezuniyeti meşrua veya idariyeye müftakir oldukları zaman da sui tesir hasıl eder . Bundan başka belediye idareleri , ahkâmı kanuniyeyi az veya çok yumuşaklıkla tatbik etmelerine nazaren tesirâtında tahlif veya teşdit ederler . fakat meriyûlîcra olan kavanini mevzuanın vazih bir (şekli) ni ve - rebilmek için basit bir tasvirkâfi değildir . Ahkâmı kanuniyenin bizzat tatbiki hususunda ameli tarifler lâzımdır .

Belediyeler kendi iktisadi faaliyetlerinden mes'uldürler . Şu son on sené zarfında pek çok tadilâta uğrayan nizam ve kanunların tatbiki ve kanuni esaslar belediyeler için daha müsait bir hale gelmiştir .

Ahkâmı kanuniye , memleketlere göre değişmektedir . İktisadi hususatta « ferdiyet meflumları - Les conceptions individualistes » umumiyetle belediyeler iktisadiyatı için bir mani teşkil eder . Halbuki bir kaidei umumiye olarak devletin ve cemiyetin takdirine vabeste olan kollektivist prensipler , müfit bir zemin üzerinde hareket ederler .

II Belediyelerin iktisadi vaziyetinin tevsii ve hususi iktisat ile aralarındaki sıkı rabitalar

Belediyelerin iktisadi faaliyetinin , ameliyat sahal-ında gösterdiği tekâmül bu faaliyetin esasatı kanuniyesinin gösterdiği tahavvûlâta nisbetle daha ziyade göze çarpar .

Hukuki noktai nazardan olduğu gibi iktisadi noktai nazardan da vaziyet her memlekete göre değişir . Böyle olmakla beraber hali hazırda hükûmetlerin pek çoğunda teşebbüsâtın bir çok nevileri belediyeler tarafından işletilmektedir . Bu teşebbüsât arasında gaz ve elektrik tevzii inhisarı ile nakliyat işlerini tatat etmek icabeder , gene bu teşebbüsât meyânında (hastaneler , içme sularının işletilmesi , kanalizasyon gibi) sıhhati umumiyeye taallûk eden mesaili de saymak lâzım gelir . Şu halde belediyelere ait teşebbüsâtın vezaiî iktisadiyesi müzaaftır .

Bu teşebbüsât bazen istihsalâtın in - kışafına hizmet eder ve teşebbüsâtı hususiye eshabının deruhte edemeyeceği müessesâtın idaresini üzerine almakla hususi teşebbüsâtı iktisadiyeyede hizmeti dokunur . Ahali tarafından idare edilmekte olan teşebbüsâtın bir kısmında - Hayatî menfeati inkâr edilmeyecek derecede - hizmetlerde bulunur .

İktisadiyatı umumiye noktai nazarından haizi ehemmiyet olan bu faaliyetin gayesi de : Faaliyeti iktisadiyenin esaslı bir amili olan (insan) ın istihsal kuvvetini arttırmak ve idare etmektir.

Şu halde belediyelerin vazifesi artık munhasıran idare ve ya yalnız inzibat işlerini görmekten ibaret değildir . Hali hazırda belediyelerin rolü çok vasidir . Kendi memleketlerinin iktisadi hayatına iştirak etmeleri lâzım gelmektedir.

Böylece « hüsusi teşebbüsâtı iktisadiye - L'economie privé » her ne zaman müşkil bir vaziyete düşecek olursa buna mani olmak için belediye derhal müdahale eder.

Belediye iktisadiyatı ile hususi iktisadiyatın faaliyet sahalarında sarıh bir hudut tosisini istemek füzuli ve keyfi bir şey olur. Belediye iktisadiyatında esas olan istihsal fikridir. Fakat bu intifa fikrini ihmal etmek lâzım geleceğini tazammun etmedikten başka vaziyet tamamile bunun aksinedir . Zira şurasını da gözden kaçırmamak lâzımdır ki belediyeler tarafından yapılan teşebbüsâtı iktisadiye, menafii umumiye için ihtiyar olunan masarifi kısmen olsun kapatmak içindir.

Belediye ayt ve hüsnü suretle tesis ve tedvir edilen iktisadi işlerde, tamamile makul işletme işlerinden ve teşebbüslerden ibaret olan hususi teşebbüsâtın temin eylediği menafin, zayıfları müdafaa, menafi umumiye yi muhafaza tarzındaki menfaatlerle birleşmiş olarak bulunması lâzımdır .

Belediye teşebbüsâtının işletme tarzları

Başlıca işletme tarzları doğrudan doğruya inhisar ve Emaneten idare - La régie directe, Mümtaz ve Muhtar İnhisar

La régie autonome ve hukuku hususiye ye tevfi kan beledi şirket - La société communale ve muhtelif mahiyette bulunan beledi teşebbüsât - L'entreprise communale Caractère mixte dir. bir kaide i umumiye olarak, her hangi mühim bir işletme mevzuubahis olduğu zaman mümtaz bir inhisardan veya hukuku hususiye ye tevfi kan beledi bir şirket şeklinden istiane edilir ki bunlar, kolay ve sür'atlı işlemek kabiliyeti ile temayüz ederler .

Bunların her birinde belediyenin nüfuzu muhafaza edilir ve gene bu eşkalın her birinde bu iki işletme tarzından birini intihap hususunda karar verilebilir .

Hususi hukuka malik olan beledi şirket, muhtelif belediye ve nahiyelerin iştirakine de ayrıca imkân bahşeder .

Muhtelif teşebbüsât L'entreprise mixte, hususi teşebbüsâtı iktisadiye ile doğrudan doğruya iştirake müsaittir, sahai faaliyeti belediye hududundan öteye kadar uzanan daha mühim teşebbüsât mevzuubahis olduğu zaman da vaziyet gene onun aynıdır .

Belediyenin mümessilliğini tayin ve tespit için hususi bir talimatname ile tahdidi çok defa menafii umumiye noktai nazarından şayanı arzudur. Muhtelif memleketlerde meclisi umuminin ve aksiyonerler meclisinin har'inde böyle bir talimatname ile tahdit ve tayin usulü teessüs etmiştir.

IV Belediyelerin masarifi ni tenkis hususunda beledi teşebbüsâtın iştiraki

Belediyelere ait vezaif ve taahhüdâtın artması ile, bunların bir kısmının umumi işletme işlerinden gelen hasılat ile vergilerle kapatmak ihtiyacı doğmuştur.

Bu meselenin halli, rûsum ve malî mesaile mütaallik nizamata ve ayrıca hükûmetle belediye arasında vergi hasılatının tak-sim ve tevsiine mütevakkıftır. Bunun içindir ki, bir çok memleketlerde beledi-yelerin bütçe mücibince ihtiyar ettikleri masarifi kapatmak için umumî müesse-sat ve teşebbûsat tarafından belediyelere çok mühim miktarda para verilir. Şu halde intifa ve temettüa meydan verecek surette bu müessesatın işletilmesini idare etmek icabeder mi ?

Bununla beraber, hükûmetin lehine olarak belediyelerden daha başka rûsum ve tekalif istemek mevzuu bahs olamaz. Zira bu muhakkak ki muzaaf bir ver-giye muadil olmuş olacaktır.

Belediyelerin daha başka istifade et-mekte oldukları bazı hükûmtlerde beledi-yeler tarafından idare edilen teşebbûsat için kâr etmek meselesi ikinci decede kalır. Fakat, hatta birinci şekilde bile, yani kâr te'min eden teşebbûsatı belediye bile, menafîi umumiyyeye müteallik işler görmek mes'lesini kendi hedefinden har-riğe bırakamaz.

Belediyelerin faaliyeti iktisadiyesinin mahiyetini derhal meydana çıkaran şey ne mesaili maliyenin netayıcı ne de ikti-sadi usullerdir.

Bu, daha ziyade o nev'i teşebbûsatı tedvir eden ve o teşebbûsatın yaptığı içtimai işlerde vazih bir surette tecelli eden ruhtur.

V. Hayatı umumiyyede içtimai av-amil nazarile bakılan teşeb-bûsatı belediye

İçtimai tedabirin ittihazı, belediyelere mevdu olan hükûmetlerde belediyeler, şu son on sene içinde (İktisadi teşkilâtın tesiri) ve (Kavaninin nüfuzu) altında

hiç durmadan vazifelerinin arttığını görmüşlerdir.

Bu iki amil, içtimai ve şayanı dik-kat ehemmiyeti haizdir. Bunlar yalnız her memleketteki faaliyeti belediyenin aslında mekşuf değildir. Belki belediye-lerin faaliyetini tekâmül ve inkişaf etti-ren birer kuvvet olmak üzere tecelli ve tezahür ederler.

Sihhi müessesat, içtimai noktai nazardan o kadar teşvikkâr netayıcı elde etmeye müstaitir ki her yeni yapılan müessese, halkın seviyei hayatını yükselten bir sürü tekalifi intaç eder.

Aynı surette istihsal ve nakliyat teşebbûsatı (Ücret siyaseti, Tarife siya-seti . . ve saire gibi) İktisadi prensiplere tevfiğin idare olunduğu zamanlarda, aynı neticeye doğru yürürler.

Bundan başka belediyeler, makul bir mesai ve istihsal politikası takip ederek içtimai noktai nazardan gayet mües-sir netayicte elde edebilirler.

Aynı surette, her nevi istihsal mü-esseselerinin ve istihsal teşebbûsatının bir usul tahtında idaresi sayesinde beledi-yeler, iktisadiyatı umumiye üzerinde çok iyi bir tesir tevhit edebilirler.

Gene böylece bir sistem dahilinde hareket etmek suretile belediyeler, iktisadi buhranların şiddetini tahfif ve tadil etmeye de muktedir olabilirler.

Diğer taraftan tedabiri içtimaiye mü-esseseleri « La prevoyence sociale » muhtelif şekiller altında ve belediyelerin iktisadi faaliyet çerçevesinde tecelli ettiği surette, artık öyle eskiden zannedildiği gibi, basit bir müessesei hayriye ve umumiye değildir. Bunlar öyle hakiki birer azim menabıdır ki insanlar yeni yeni kuvvetleri ve çalışmak için lazım gelen iradeyi oradan alırlar aynı zaman-da da çok mühim bir amili iktisadi dirler.

Menafii umumiye için istimlâkât münkaşa için hassaten mevzu olan sualler

1 — Eshabın hukukuna tamamille riayet ederek menfaati umumiye maksadile erazinin istimlâkını temin için en seri ve en muvafık usul

2 — İstimlâk olunacak emlak kıymetleri arasındaki rabita, vergi maksadile bizzat mal sahibi tarafından verilen kıymet ve istimlâk için idarenin hesaba etmeye mecbur olduğu kıymet.

3 — Şehrin tevsii plânında dahil olan arazi üzerinde spekülasyona, ihtikâra mani olmak nazariye hükûmet tarafından ve yahut mahalli kuvvet « belediyeler - Le pouvoir local » tarafından, kanuna tevfiқан, mal sahibinin hukukuna vaz olunabilecek tahdidat.

Rapordan çıkan sualler

1 — İstimlâk hususunda milli kanunların birliği ve ihtilâfı.

2 — Menafii umumiye mefhumu, bunun kanundaki tarifi ve hususi ahvala göre tatbikat sahasında cins ve nevini tahsis ve tayini.

3 — Emvali menkule ve gayri menkulenin istimlâkı.

4 — Şehre müteallik tevsiat maksadile büyük arazinin istimlâkı.

5 — Mal sahiplerinin hukukuna tamamille riayet ederek menafii umumiye maksadile erazinin istimlâkını temin için en seri ve en muvafık usul.

6 — Ucuz mesken inşası için tevsiat halinde istimlâk mes'lesi münhasıran beledi midir, yoksa istimlâk lüzum yüksek tir hey'et tarafından mı takarrür etmelidir?

7 — Bu işte takip olunacak usul tamamille idari mi olmalıdır, yoksa işgalin lüzumuna ve tazminatın miktarına

karar verilmek için mahkeme kuvvetinin müdahalesi lâzım mıdır?

8 — İstimlâk olunacak emlak kıymetleri arasındaki rabitalar vergi maksadile bizzat mal sahibi tarafından verilen kıymet ve istimlâk için idarenin hesaba etmeye mecbur olduğu kıymet.

9 — Şehrin tevsii plânlarında dahil olan arazi üzerinde spekülasyona mani olmak maksadile hükûmet tarafından ve yahut belediye tarafından kanuna tevfiқан, mal sahibinin hukukuna vaz olunacak tahdidat.

Belediyelerin maliyesi menbaları

Hükûmetin belediyeye karşı daimi müzaheretı veya lüzumu takdirinde gösterdiği muaventler.

Bir çok memleketlerde hükûmet tarafından belediyeye daimi surette müzaheret için bir usul ittihaz edilmiştir. Hemen ekseriya, böyle daimi müzaheretler, bir kanunla mecburi kılınmış olan işlerden dolayı belediye için tahaddüs eden masarifi hükûmetle belediye arasında taksim etmek şeklinde tecelli eder. Bu gibi ahvalde, böyle müzaheretlerin asgari miktarını umumiyetle kanun gösterir.

Bununla beraber bazı memleketlerde, hükûmet tarafından icabettikçe belediyeye muavenet edilmek sistemi tatbik edilmektedir ki hükûmet bu tarzda muavenetlerle belediyenin muhtelif neydeki ihtiyarı masraflarına müdahale etmektedir.

Bu son tarz, belediyeye ait olup hükûmetin de iştirak ettiği masarifin tasvibi hususunda hükûmetin teenni ile hareket etmesinin azammün ettiği gibi atideki mesailin de ortaya çıkmasına sebebiyet verir.

1 — İcabı takdirinde yapıla muavenet tarzı, belediyelerin mali bir muhtariyet şekline prensip itibarile muhalif midir?

2 — Eğer o tarzın böyle bir teklifleri varsa, yapılacak muavenet tekliflerini tetkik ve bir şekle raptetmekle mükellef olmak ve hükûmetle belediye

teşkilâtının mümessillerinden mürekkep bulunmak üzere bir meclis teşkil etmek suretile bu tehlikenin önüne geçmek mümkün müdür?

3 — Lüzum görüldükçe muavenet tarzını tatbik eden memleketlerde bu tarzın verdiği neticeler ve tecrübeler nedir?

